

Správné řízení věcí veřejných

Základním předpokladem dosažení udržitelného rozvoje je tzv. správné řízení věcí veřejných (angl. "good governance". Obsaženo je např. v deklaraci OSN "UN Millennium Declaration" z roku 2000, v dokumentech ze summitu OSN v Johannesburgu v roce 2002, v dokumentech EU aj.).

Správné řízení je založeno na otevřenosti, zodpovědnosti a efektivnosti institucí a účasti veřejnosti na rozhodovacích a dalších procesech. Správné řízení - znamená transparentnost, zodpovědnost, bezúhonnost, vhodný management, efektivní a dostupné služby, závazek k partnerství a neustálý rozvoj institucí veřejné správy. Přijímané strategie by měly mít jasnou spojitost s konkrétními aktivitami úřadů. Jinými slovy: státy, regiony či města, jejichž politická a institucionální správa nevykazuje pět základních rysů správného řízení, nemohou dosáhnout udržitelného rozvoje. Správné řízení má pět základních rysů:

- otevřenost
- zapojení veřejnosti do rozhodování
- zodpovědnost
- efektivnost
- spojitost strategií a konkrétních aktivit.

Jaké jsou předpoklady pro udržitelný rozvoj společenství/komunity (obce, regionu)?

Rozvoj společenství je proces nebo způsob práce se společenstvím, který se zaměřuje na využití lidského potenciálu a podporu demokratických postupů. Je založen na principech solidarity a společných aktivitách, které se snaží čelit nerovnému postavení a diskriminaci. Celý rozvoj společenství usiluje nějakým způsobem o přesné vymezení a popsání potřeb společenství a posléze uskutečnění aktivit, jejichž prostřednictvím se mohou lidé zapojit do činností, které umožní tyto potřeby naplnit. Při naplňování individuálních i sociálních potřeb jsou přitom respektovány limity, které nám dává životní prostředí, a to z hlediska místního i globálního životního prostředí.

Zohledňování všech aspektů rozvoje společenství (ekonomika, společnost, životní prostředí, kultura atd.) vede k takovým rozhodnutím, která podpoří udržitelný rozvoj společenství.

Rozvoj nemusí vždy znamenat pouze zvyšování materiální úrovně. Udržitelný rozvoj však také neznamená omezovat materiální potřeby pod únosnou hranici. Jde spíše o hodnotovou orientaci a s ní spojený styl života. V současném, tzv. vyspělém světě, je prosazováno zaměření na materiální statky a nadměrnou spotřebu. S tím je svázaná nadměrná výroba a produkce znečištění a odpadů.

Pokud tedy mluvíme o rozvoji ve smyslu udržitelnosti, je třeba soustředit se více na rozvíjení našich schopností, našeho duševního i tělesného potenciálu, poznání sebe sama i okolního světa a vytváření zdravého a krásného prostředí, nejen ve fyzickém smyslu, ale také ve smyslu vztahů. Jde také o respektování okolí, živé i neživé přírody a přírodních zákonitostí, úctu k tomu, čeho dosáhli a co vytvořili naši předkové i zodpovědnost k našim potomkům. Jde o celkovou zodpovědnost k sobě samým i okolí. Cesta k udržitelnému rozvoji znamená také rozvíjení a naplňování sociálních potřeb člověka - lásky, sociálního i rodinného zázemí, jistoty, společenského styku, přátelství, poznání, sociálního uznání i vlastního rozvoje a uplatnění.

Při tom všem je vždy potřeba mít na zřeteli provázanost věcí v čase i prostoru. Naše aktivity

ovlivňují nejen nejbližší a vzdálenější okolí, ale místa značně vzdálená od našeho domova. (Mluvíme o globálních souvislostech. Jak žijí lidé v jiných částech světa? Podle zprávy OSN chybělo v roce 2000 2,4 miliardám lidí nutné hygienické zázemí a 1,1 miliarda lidí neměla k dispozici nezávadnou pitnou vodu. Tyto problémy si každoročně vyžádají 2,2 milionu obětí.)

Jak poznáme, že společenství / komunita (obec, region) směřuje k udržitelnému rozvoji?

Při plánování rozvoje i při řešení problémů jsou současně zohledňovány všechny aspekty problému (sociální, ekonomické, ekologické a další). Pokud upřednostníme jeden ze zmíněných aspektů na úkor druhých, jedná se o dlouhodobě neudržitelné řešení problému. Udržitelný rozvoj pak můžeme přirovnat k míčku balancujícímu na trojnožce.

Strategické plánování

Je stanoven směr rozvoje obce/regionu/státu (respektující principy udržitelnosti), jsou vytyčeny dlouhodobé cíle a stanoveny cesty k jejich dosažení. Tyto cíle by měly vycházet z reálných potřeb místních lidí a možností území - k tomu je potřeba průběžně spolupracovat s veřejností, ptát se, jaké jsou představy lidí o budoucnosti obce/regionu. Tyto názory musí být porovnány s dlouhodobými trendy vývoje a potřebami udržitelného rozvoje. Pokud je plán vytvořen bez účasti veřejnosti, tedy je-li vytvořen pouze odborníky a poté předložen k připomínkování veřejnosti, nelze očekávat zájem lidí o jeho připomínkování ("stejně si udělají, co chtějí") ani zájem o jeho realizaci ("vymysleli si to, tak ať to také realizují!"). Proto je potřeba plány vytvářet již z podkladů shromážděných od veřejnosti, případně zainteresovaných skupin, veřejnost průběžně informovat o tvorbě, doplnění, schválení i realizaci plánu. Plán by měl být vodítkem pro ty, jež o rozvoji obce/regionu rozhodují bez ohledu na jejich politickou příslušnost. Společný konsensus dává záruku, že se jedná o společné cíle a nedovolí nebo umenší možnost osobních preferencí aktivit, které nejsou v souladu s dlouhodobými záměry rozvoje celého společenství. Je zde také určitá záruka, že se změnou místních představitelů nebudou principy udržitelného rozvoje opuštěny.

Soudržnost (vzájemnost, solidarita)

Lidé pracují společně na zvládnutí společných problémů a nalezení způsobů naplnění jejich individuálních i společenských potřeb. Společná práce, rozdělení příležitostí ale také zodpovědností zvyšuje kapacitu společenství i jednotlivců, posiluje pocit sounáležitosti s místem i lidmi.

Účast veřejnosti na rozhodování

Lidé mají možnost zúčastnit se rozhodování, projevit své potřeby a názory, a to bez obavy z postihů nebo nezájmu. Jedná se o zapojení co největšího počtu lidí (i za cenu zvýšených nákladů na počátku procesu), dosahování konsensu a shody. Je to také respektování odlišných názorů a vyjasňování pozic a záměrů různých skupin i jednotlivců. Zapojení veřejnosti do rozhodování vede k posílení pocitu sounáležitosti s obcí, což je velice důležité pro další rozvoj obce. Obyvatelé se více zajímají o dění v obci, mají pocit, že se "něco děje", patří k tomuto místu, jsou aktivnější a svými postoji a skutky významným způsobem podporují další vývoj obce.

Hlas jednotlivců a skupin má význam

Ujištění jednotlivců a skupin, že jejich hlas má nějakou cenu a že mohou změnit věci, které se jich dotýkají. Tento princip je velmi důležitý pro dlouhodobé udržení zájmu lidí podílet se na řízení obce/regionu/státu. Znamená to mít dopředu jasné, co s názory těch, které zapojují, udělám; znamená to nevytvářet v lidech příliš velká očekávání, která nemohou být naplněna, a průběžně je informovat o probíhajících činnostech. Pokud lidé neuvidí konkrétní změny provedené na základě jejich opodstatněných přání a požadavků, nelze očekávat, že si podrží

důvěru v možnosti ovlivnit další vývoj společnosti.

Otevřenost a transparentnost celého procesu

Prispívá k důvěře lidí v ty, kteří proces vedou, a větší ochotě se zapojit.

Rozvoj individuálních a skupinových dovedností, znalostí a posilování sebedůvěry, sdílení znalostí a vzdělávání

Při setkávání i společné práci se navzájem obohacujeme svými zkušenostmi a znalostmi. Výsledek je stejně důležitý jako proces, ve kterém se jeden od druhého navzájem učíme. Rozvoj ve všech oborech je natolik rychlý, že celoživotní vzdělávání je nezbytností.

Rovnocenné postavení

Boj proti diskriminaci a znevýhodněnému postavení (dle pohlaví, náboženského vyznání, sociálního postavení, národnosti atd.) ale současně rovnocenné postavení při zodpovědnosti za rozvoj obce/regionu. Upřednostňování jedné skupiny (skupin) nad druhými je dlouhodobě neudržitelné. Je to zdroj konfliktů a problémů.

Zajištění ochrany životního prostředí

Snaha vyloučit nebo omezit činnosti, které poškozují životní prostředí. Ať chceme nebo ne, životní prostředí nám dává limity pro naše činnosti - žijeme na omezeném prostoru s omezenými zdroji. Podle toho s nimi musíme zacházet (pokud chceme zajistit dlouhodobě udržitelný rozvoj).

Péče o místní zvláštnosti a jejich ochrana

Kulturní a společenská rozmanitost (diverzita) je stejně důležitá jako přírodní. Místní zvláštnosti vznikaly celou dobu vývoje území a jsou součástí celosvětového bohatství. Kromě toho na nich lze postavit atraktivitu místa pro turisty - ti nehledají v různých zemích stejné věci, ale právě ty zvláštní, atraktivní.

Podpora preventivních opatření

"Gram prevence je lepší než kilo terapie". Náklady na preventivní opatření jsou nesrovnatelně nižší než náklady na řešení problémů - ať už zdravotních, ekologických, sociálních nebo ekonomických. Jedním ze základních principů udržitelného rozvoje je "princip předběžné opatrnosti". Vychází z poznání, že naše vědomosti o fungování planety Země i vesmíru jsou stále jen zlomkem skutečnosti.

Zamezování vzniku velkých rozdílů (tzv. equity - rozdíly sociální, ekonomické aj.)

Chudoba a nerovnosti, v místním i globálním měřítku, jsou ohrožujícím faktorem udržitelnosti.

Zajištění efektivního institucionálního uspořádání

Uplatnění MA21 šetří zdroje, které jsou vždy omezené, zefektivňuje práci, usnadňuje lidem život.

Spolupráce s ostatními obcemi a regiony

Prosazování záměrů rozvoje je vždy snazší pro sdružení než pro jednotlivé obce/regiony (i státy). Společný postup přináší úspory zdrojů, zvyšuje kapacitu i možnosti (např. financování konkrétních záměrů) a usnadňuje dosahování cílů rozvoje.

Monitorování stavu a vývoje jednotlivých oblastí života a provádění hodnocení (na základě vybraných ukazatelů)

To, zda směřujeme k vytyčenému cíli, musíme hodnotit průběžně na základě stanovených ukazatelů (indikátorů). Indikátory nemusejí mít vždy jen podobu vědeckých dat, ale mohou vycházet z přání lidí (např. počet dětských hřišť na sídlišti, bezbariérové přechody apod.).

Nadřazování veřejných zájmů nad osobní

Opačný postup je dlouhodobě neudržitelný, odčerpává zdroje a ve výslednici vede k oslabení společenství, a tudíž i onoho jednotlivce, který své zájmy prosazuje na úkor ostatních.

Orientace na kvalitu a dlouhodobou udržitelnost

Krátkodobé zisky mohou odčerpat společenství důležité zdroje a vést k chudobě a závislosti na cizích jednotlivcích nebo seskupeních, které ze společenství (území) pouze čerpá a nic tam nepřináší (např. zahraniční investoři, kteří nejdříve získají výhody za účelem zaměstnání místních lidí a kteří po změně situace přenesou výrobu dále na východ a propustí v jediném okamžiku velké množství zaměstnanců, neboť jsou vedeni pouze zájmem na firemním a osobním zisku).

Zajištění politické podpory uplatňování udržitelného rozvoje

(přijetí deklarace o udržitelném rozvoji). Bez zajištění politické podpory není šance na dlouhodobé prosazení záměrů udržitelného rozvoje. Základ spočívá ve spolupráci všech důležitých skupin společenství obce/regionu (státu) a přijetí nutných opatření zodpovědným orgánem s rozhodovací pravomocí.

Jít příkladem

Zajistit ekologicky šetrný provoz budovy místní/krajské správy a veřejných budov. Lidé vnímají více chování než slova - nemůžeme prosadit udržitelný rozvoj, pokud se sami nechováme udržitelně.

Charakteristické znaky udržitelného společenství

1. Zdroje jsou využívány efektivně a odpad je minimalizován uzavřenými cykly.
2. Znečišťování je omezené na stupeň, se kterým se přírodní systémy dokáží vyrovnávat.
3. Je oceňována a chráněna rozmanitost přírody (biodiverzita).
4. Tam, kde je to možné, jsou místní potřeby uspokojovány z místních zdrojů.
5. Obyvatelé mají možnost získat pitnou vodu a jídlo v potřebném množství a dostatečné kvalitě.
6. Lidé mají možnost získat odpovídající bydlení.
7. Každý má příležitost získat uspokojivou práci, místní ekonomika není závislá na několika málo provozovatelích, ale je různorodá.
8. Zdraví člověka je chráněno vytvářením bezpečného, zdravého a příjemného životního prostředí a zajištěním zdravotních služeb, které zdůrazňují prevenci před nemocí, stejně jako řádnou péči o nemocné. Je podporován zdravý způsob života.
9. Lidská sídla i krajina jsou harmonicky rozvíjena v souladu s urbanistickými zásadami.
10. Přístup k účelovým zařízením, službám, zboží a lidem není dosahován na úkor životního prostředí ani omezován pouze na ty, kdo mají auto.
11. Lidé žijí beze strachu z individuálního násilí, ze zločinu nebo z perzekuce kvůli jejich vyznání, rase, pohlaví nebo sexuální orientaci.

12. Každý má přístup ke vzdělání, profesionální přípravě, poznání a informacím, které jsou potřeba, aby zaujal svou úlohu ve společnosti.
13. Občanům je umožněno podílet se na rozhodování.
14. Jsou dostupné příležitosti k aktivnímu užívání volného času.
15. Kulturní rozmanitost a místní zvláštnosti jsou ceněny a chráněny.
16. Místní akce a aktivity respektují globální souvislosti.
17. Vlastnická práva jsou stabilní a jsou vykonávána zodpovědně.